

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Наказ Міністерства освіти і науки України від 29.12.2014 № 1528)

Ефективна ЕКОНОМІКА

Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет

№ 11, 2013 [Назад](#) [Головна](#)

УДК 331.42: 336.12

Н. О. Бабіна,

*старший викладач кафедри економіки факультету ринкових, інформаційних та інноваційних технологій
Київський національний університет технологій та дизайну, м. Черкаси*

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ВИКЛИКІВ ПОСТКРИЗОВОГО РОЗВИТКУ

N. O. Babina,

Sr. Instructor of Economics Department, Kyiv National University of Technologies and Design, School of Market, Information and Innovative Technologies at Cherkassy

ECONOMIC SECURITY OF ENTERPRISE UNDER THE CHALLENGES IN POST-CRISIS PERFORMANCE

Висвітлені основні проблеми економічної безпеки вітчизняних суб'єктів господарювання в умовах викликів посткризового розвитку. На основі аналізу основних економічних ризиків означено пропозиції з впровадження інноваційних технологій управління економічною безпекою.

The key issues discussed are: challenges in economic security of national economic entities in their post-crisis performance. On the strength of analysis conducted the ways of implementing innovative technologies for economic security management are identified.

Ключові слова: економічна безпека, управління підприємством, сучасні виклики, посткризовий розвиток

Keywords: economic security, enterprise management, modern challenges, post-crisis performance.

Постановка проблеми. В умовах посткризового зростання економіки України появляются нові виклики стабільному розвитку підприємств, які загострюють стан їхньої економічної безпеки і актуалізують питання запобігання ризикам та небезпекам. Існуючі науково-методичні розробки з означеної проблематики ґрунтуються в основному на механізмах управління економічною безпекою, що використовують кількісні методи, в рамках економічної ризикології, зокрема. Проте є необхідність означення низки пропозицій з підтримки економічної безпеки підприємства, що функціонує в умовах посткризового зростання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Основні питання організації системи управління економічною безпекою підприємства висвітлено у наукових працях І.Бланка, Л.Донець, Я.Жаліла, Т.Іванюти, О.Івченка, С.Кавуна, М.Камлик, О.Кириченка, Д.Ковальова, Н.Куркіна, С.Лазарева, В.Мунтіяна, Т.Полозової, В.Пономаренко, Н.Реверчук, Т.Слободяник, І.Сорокіної, М.Швеця, С.Шкарлета, О.Шніпка, І.Шульги та інших науковців. Проте, в сучасній економічній літературі дані з питань управління економічною безпекою в умовах дії викликів посткризового зростання представлені досить фрагментарно. Саме тому існує нагальна потреба створення новітніх комплексних підходів управління економічною безпекою підприємства з урахуванням завдань та обмежень посткризового зростання.

Основна мета дослідження – висвітлити основні аспекти проблеми управління економічною безпекою підприємства, що актуалізуються в умовах дії викликів посткризового розвитку.

Виклад основного матеріалу. Економічна безпека підприємства розуміється нами як такий стан його функціонування, за якого забезпечується неодмінний розвиток у відповідності до заздалегідь визначених (задекларованих) цілей і завдань; спроможність зберігати стійкість до внутрішніх та зовнішніх загроз; здатність задовольняти потреби зацікавлених агентів. Механізм забезпечення економічної безпеки підприємства розглядається як сукупність управлінських, економічних, організаційних, правових і мотиваційних способів гармонізації інтересів підприємства з інтересами суб'єктів зовнішнього середовища, за допомогою чого з урахуванням особливостей діяльності підприємства забезпечується одержання прибутку, величина якого достатня для перебування підприємства в економічній безпеці [5, сс.124-129].

Світова фінансово-економічна криза (II півріччя 2008 р.) негативно вплинула на стан економічної безпеки підприємств. [1, с.20]. В умовах посткризового зростання (2010-2011 рр.) зовнішнє середовище стосовно підприємств не стало набагато сприятливішим. Такий стан речей пояснюється впливом викликів посткризового зростання.

Стан економічної безпеки сучасних підприємств погіршує ціла низка викликів посткризового розвитку, серед яких чільними є: загострення конкуренції за доступ до економічних ресурсів (сировинних, фінансових, інтелектуальних), штучне обмеження можливостей щодо виходу на фінансові ринки, відновлення проблеми рейдерства (переходу права власності з використанням корупційних схем), стрімкі (непередбачувані) зміни ринкового середовища, поширення комп'ютерної злочинності, ускладнення фінансових процедур. [2; 4; 7].

Понад третини вітчизняних підприємств демонструють негативний фінансовий результат: частка збиткових підприємств в економіці України коливається на рівні від 42,7% до 36,5%. На наш погляд, вказане явище пояснюється не тільки глобальною фінансово-економічною кризою, оскільки висока збитковість фіксувалася і у докризовий період. Очевидно, окремі підприємства не мають мотивації до високорезультативної діяльності, зокрема, через незбалансовану податкову політику і високу степінь тінзації економіки України та окремих її секторів (реальні прибутки не фіксуються з метою ухилення від оподаткування) [7, с.41].

Через суттєву концентрацію вітчизняної економіки (експорт забезпечує понад 50% ВВП, продукція нафтохімічної і металургійної промисловості складає понад 35-40 % експорту) зберігається залежність українських підприємств від зовнішньої кон'юнктури. У вітчизняній економіці все ще існують «розриви» у строках та обсягах фінансування інвестиційного та споживчого попиту, що підсилюють диспропорції між сукупним попитом і пропозицією [1, с.22]. Має місце так звана «різновекторність» впливу імпорту, що у короткостроковому періоді підтримує рівновагу товарно-грошових ринків і справляє «охолоджувальний» вплив на інфляційні тенденції (проте містить довгостроковий потенціал розгортання девальваційних тенденцій).

В умовах посткризового зростання, коли стрімко перерозподіляється ресурсна база та змінюється ціна факторів виробництва, метою побудови та

функціонування системи економічної безпеки підприємства є захищеність його «життєвого простору» від дестабілізуючих факторів, внутрішніх і зовнішніх загроз, без нейтралізації яких відбувається зниження фінансово-економічних й організаційно-функціональних показників основної діяльності.

В умовах посткризового розвитку транзитивної економіки, у тому числі і економіки України, взаємодія підприємств із зовнішнім середовищем відбуваються в умовах недостатньо розвиненої ринкової інфраструктури, правової неоднозначності, різких фінансових коливань, високої ступені невизначеності [3, с.177].

Механізм управління економічною безпекою підприємства, що функціонує в умовах посткризового зростання, може базуватися на одному із методологічних підходів:

- стан безпеки розглядається через захист від економічних злочинів та інших зазіхань (вузьке значення);
- стан безпеки розглядається через захищеність від внутрішніх та зовнішніх загроз (необхідність врахування яких не завжди усвідомлюється керівництвом підприємства) та адаптаційні властивості підприємства;
- стан безпеки визначається ефективністю використання ресурсів або потенціалу підприємства (ресурсно-функціональний підхід, який не враховує використання некорпоративних ресурсів забезпечення економічної безпеки підприємства та динаміку його розвитку);
- безпека сприймається через наявність конкурентних переваг і економічного потенціалу (що без належної реалізації не гарантує економічної безпеки підприємства);
- безпека розглядається як ступінь реалізації і захисту економічних інтересів (розвинена інтерпретація з акцентом на створенні специфічної системи захисту інтересів, що реалізуються через функціональні складові);
- комплексний підхід управління економічною безпекою, який поєднує в собі різні методичні підходи.

Підприємство, як будь-яка система, має граничні можливості адаптації до зовнішніх і внутрішніх умов, що постійно трансформуються. Загроза економічній безпеці підприємства проявляється, якщо вичерпано адаптаційний потенціал пристосування до зростаючої нестабільності зовнішнього середовища у межах сталої місії. Граничні можливості адаптації зумовлюють потребу в коригуванні стратегічної цілі, переорієнтації напрямів господарювання, технічній, технологічній та організаційній модернізації підприємства, підвищенні рівня кваліфікації персоналу.

Враховуючи новітні виклики посткризового розвитку, пропонуємо враховувати додаткові показники, які відображають характер впливу на підприємство процесів, пов'язаних із наслідками кризи та дією заходів щодо відновлення нормального функціонування економіки: рівень прогресивності технологій; коефіцієнт повноти інформації; коефіцієнт стабільності кадрів; рівень правової безпеки; середній рівень деструктивного впливу. В умовах посткризового розвитку доцільно, на наш погляд, особливу увагу приділяти моніторингу фінансового стану підприємства та оцінці на цій основі загального рівня його економічної безпеки, маючи на увазі, що посткризові виклики в першу чергу генералізують ризики дестабілізації саме фінансової сфери підприємства.

В процесі аналізу економічної безпеки підприємства доцільно використовувати методики оцінювання сприятливості бізнес-середовища на основі результатів рейтингування "Ведення бізнесу" *Doing Business* що складається Міжнародною фінансовою корпорацією (МФК), яка входить до Світового Банку (СБ).

Станом на початок 2013 р. в Україні можна виділити наступні найбільш проблемні (небезпечні) зони, які в значній мірі знижують рівень економічної безпеки підприємств: підключення до систем електропостачання, процедури банкрутства, дозвільна система в будівництві, виконання контрактів, зовнішня торгівля, захист прав інвесторів. Відповідно, в процесі побудови та організації функціонування системи управління економічною безпекою менеджмент підприємств на вказані процеси має звертати найбільше уваги.

Підґрунтям підвищення рівня економічної безпеки суб'єктів господарської діяльності є формування та розвиток сучасної системи економічної безпеки, специфічними засадами якої є складність, адаптивність, гнучкість, стійкість, ефективність, надійність й самоорганізація [6, с.290]. Система заходів має бути спрямована на досягнення (підтримку) належного рівня економічної безпеки: забезпечення оптимального поєднання ресурсів та наявних можливостей підприємства, виявлення і нейтралізацію загроз, відшкодування збитків та відтворення об'єктів захисту, що постраждали, у разі реалізації небезпек. Результативність забезпечення економічної безпеки підприємства визначається головними показниками його діяльності: стабільністю функціонування; належним рівнем конкурентоспроможності; збільшенням заможності власників (акціонерів); стійким інноваційним розвитком підприємства; гармонізацією соціально-економічних інтересів.

Висновки.

В умовах посткризового розвитку підприємство відчуває негативну дію нових викликів, серед яких: загострення конкуренції за доступ до економічних ресурсів (сировинних, фінансових, інтелектуальних), штучне обмеження можливостей щодо виходу на фінансові ринки, відновлення проблеми рейдерства (переходу права власності з використанням корупційних схем), стрімкі (непередбачувані) зміни ринкового середовища, поширення комп'ютерної злочинності, ускладнення фінансових інструментів та процедур та ін.

В українській економіці зберігаються «розриви» у строках та обсягах фінансування інвестиційного та споживчого попиту, що підсилюють диспропорції між сукупним попитом і пропозицією.

Запропоновано методичні підходи формування механізму управління економічною безпекою підприємства, що функціонує в умовах посткризового зростання.

Враховуючи новітні виклики посткризового розвитку, пропонуємо враховувати додаткові показники, які відображають характер впливу на підприємство процесів, пов'язаних із наслідками кризи та дією заходів щодо відновлення нормального функціонування економіки: рівень прогресивності технологій; коефіцієнт повноти інформації; коефіцієнт стабільності кадрів; рівень правової безпеки; середній рівень деструктивного впливу. В умовах посткризового розвитку особливу увагу слід приділяти моніторингу фінансового стану підприємства та оцінці на цій основі загального рівня його економічної безпеки, маючи на увазі, що посткризові виклики в першу чергу генералізують ризики дестабілізації саме фінансової сфери підприємства.

В процесі аналізу економічної безпеки підприємства доцільно використовувати методики оцінювання сприятливості бізнес-середовища на основі результатів рейтингування "Ведення бізнесу" *Doing Business* що складається Міжнародною фінансовою корпорацією (МФК).

Підґрунтям підвищення рівня економічної безпеки суб'єктів господарської діяльності є формування та розвиток сучасної системи економічної безпеки, специфічними засадами якої є складність, адаптивність, гнучкість, стійкість, ефективність, надійність й самоорганізація.

Перспективи подальших розвідок. Розробка науково-методичних підходів з питань моделювання управлінських систем підтримки належного рівня економічної безпеки підприємства з урахуванням викликів макроекономічного розвитку.

Література.

1. Базилевич В.Д. Інституційний концепт модернізації фінансових інститутів / В.Д.Базилевич, В.Л.Осецький // Фінанси України. – 2013. - № 5. – С. 19-30.
2. Захарін С. В. Інвестиційний ресурс технологічного розвитку економіки // Технологічний імператив стратегії соціально-економічного розвитку України : монографія / за ред. д-ра екон. наук., проф. Л. І. Федулової. – К. : НАН України; Ін-т екон. прогнозування, 2011. – С. 245-302.
3. Іванова К.В. Стан фондового ринку в період світової фінансової кризи і його подальший розвиток / К.В.Іванова // Актуальні проблеми економіки. – 2009. - № 4. – С. 172-178.
4. Конкурентоспроможність економіки України: стан і перспективи підвищення [монографія] / за ред. д.е.н. І.В.Крючкової. – К.: Основа, 2007. – 488 с.
5. Теоретико-методологічні основи інноваційно-інвестиційної безпеки України [монографія] / за ред. член-кор. НАПН України І.М.Грищенка та ін.: К.: КНУТД, 2013. – 540 с.
6. Технологічна модернізація промисловості України [монографія] / М.В.Волосюк, К.Ю.Гончаров, С.В.Захарін та ін. / за ред. д.е.н. Л.І.Федулової. – К.: ІЕП НАНУ, 2008. – 427 с.
7. Шабліста Л. Тенденції збитковості промислових підприємств та чинники, що її зумовлюють / Л.Шабліста // Економіка України. – 2006. – № 12. – С. 38 – 47.

References.

1. Bazilevytch, V.D. (2013), "Institutional concept of modernizing financial institutions", *Finansy Ukrainy*, vol. 5, pp. 19–30.
2. Zakharin, S.V. (2011), *Investytsijnyj resurs tekhnologichnogo rozvytku ekonomiky* [Investing resources of technological development of economy] – NAN of Ukraine, Institut econ. prognozuvannya, Kyiv, Ukraine.
3. Ivanova, K.V. (2009), "The state of stock market in the times of world financial crisis and its further development", *Aktualny problemy ekonomiky*, vol. 4, pp. 172–178.

4. Kruchkova, I.V. (2007), *Konkurentospromozhnist ekonomiky Ukrainy: stan i perspektyvy pidvyshchennya* [Competitiveness of Ukraine economy: the state and perspectives for enhancing], Osnova, Kyiv, Ukraine.
5. Gryshchenko, I.M. (2013), *Teoretyko-metodologichni osnovy innovatsijno-investytsijnoi bezpeky Ukrainy* [Theoretical and methodological foundations of innovative and investing security of Ukraine], KNUTD, Kyiv, Ukraine.
6. Volosyuk, M.V., Goncharov, K.J. and Zakharin, S.V. (2008), *Tehnologichna modernizatsija promyslovosty Ukrainy* [Technological modernization of industry in Ukraine], IEP NANU, Kyiv, Ukraine.
7. Shablysta, L. (2006), "The trends in losing profits by industrial enterprises and the reasons causing it", *Ekonomika Ukrainy*, vol. 12, pp. 38–47.

Стаття надійшла до редакції 15.11.2013 р.

ТОВ "ДКС Центр"